

Et Sommerhus i Tisvilde

- erindringer fra barndom og ungdom

Af Bent Barfod

Stiftamtmand i København, kammerherre Emil Ammentorp havde i 1904 bygget sit hus på den vej, der nu fra »Købmandshuset« fører ind i Tisvilde Hegn. Huset kaldes MEA = Mathilde og Emil Ammentorp, lokalt udlagt som »Manden er Amtmand«, Mathilde Ammentorp var en søster til min mormor, og min mor, Inger M. Barfod, f. Hammer (1884-1967), fik under besøg i Villa MEA lejlighed til at lære Tisvilde at kende,

På samme vej ved indkørslen til skoven ligger Villa Vendle, hvor dengang Aage og Johanne Steffensen boede. Aage Steffensen beklædte en overordnet stilling i politiet og var en god ven af min fader, departementschef i Undervisningsministeriet Aage I. Tang Barfod (1878-1956). Far besøgte Steffensens i Tisvilde og det var der han traf mor. 1915 blev de gift og 1917 købte de grunden på Hegnsvej (nu Hegnsvej nr. 13) af gårdejer Hans Pøter Olsen, somejede megen jord.

På den erhvervede grund byggede far et toetagers muret hus efter egne tegninger. Der benyttedes lokale håndværkere og huset stod færdigt i foråret 1918 og blev første gang taget i besiddelse i sommerferien

Det nybyggede hus 1918.

1918, hvor jeg var med som spæd. Udgiften til grund + bygning af hus har jeg fået oplyst til 6000 kr.

I 1919 begyndte vor nabo grosserer Jørgen Freisleben at bygge en garage lige ved vort skel. Min mor, som kom ud til Tisvilde uden far, blev meget ophidset over dette - hun vidste, at biler var noget, der lugtede og larmede. Hun kunne være ret impulsiv, fik arbejderne til at standse byggeriet og satte sig i forbindelse med far for at få ham til at gribe ind.

Resultatet blev, at vi fik lov til at købe den stimmel jord, på hvilken den påbegyndte garage lå, og da far ikke så sig i stand til at skaffe pengene på anden

måde, lånte han beløbet af sin søster skolebestyrerinde Anna Tang Barfod - der som en selvfølgelig ting altid beboede et gæsteværelse, der blev indrettet i det gæstehus som blev resultatet af den påtænkte garage.

Foruden købesummen fik Freisleben »bøndret« hos os gennem en låge, der blev bygget i hegnet mellem vore grunde. Det var svært at finde vand, og vi havde fået gravet en udmærket bønd med godt vandmen den måtte graves 36 alen dyb.

Gæstehuset kom til at indeholde et lille hyggeligt rum med kamin og vinduesfag til tre sider. I sydenden af huset indrettedes et kombineret værksted og vaskehus med gruekedel. Fars store hobby var snedkeri og hver formiddag i mine drenges års ferier husker jeg ham i værkstedet, hvor han lavede møbler, spejle og rammer - helst med udskæringer. Han havde en meget fin stilsans, tegnede fortræffeligt og havde et glimrende håndelag.

Det nævnte gæsteværelse, »Den røde stue«, blev forsynet med bord med klap, skab med håndvask og bogreoler og skabe. Det, og det egentlige beboelseshus, bærer stadig præg af hans snedkerarbejde.

Huset i Tisvilde blev oprindeligt kun brugt i sommerferien, hvilket var det sædvanlige på det tidspunkt. Hvad jeg nu skriver, må i begyndelsen være en blanding af, hvad jeg mener at kunne huske og hvad jeg har fået fortalt så mange gange, at jeg tror jeg har oplevet det.

Det var en affære at rejse til Tisvilde. Toget gik kun til Helsingør. Fra Helsingør kørte dagvognen - en stor fladvogn, overdækket som en prærievogn med klæde og med langbænke langs siderne. Der sad vi så og lod os skumple i hestekøretøj et over Laugø og Orby. Vor omsorgsfulde moder fik det altid arrangeret således, at min to år ældre bror og jeg kom til at sidde længst bagude, så vi kunne kigge gennem den trekantede åbning i presenningen, mens resten af vognen lå i mørke. Vi var iklædt kapper med hætte, som mor havde fået omsyet af tykt Holmens klæde, stammende fra min morfars uni formsfrakker - han var kommandør i Marinen. '

Far havde i reglen sin cykel med toget og kørte bag dagvognen. Bagagen var sendt i forvejen med fragtmand. Senere hen kørte vi frem og tilbage til Tisvildehuset i Comeliussens store 7-personers bil. Jeg ser for mig de to store kurvekufferter, der snørredes fast på den store bagageklap og siden de andre kufferter ovenpå og bylterne inden i vognen.

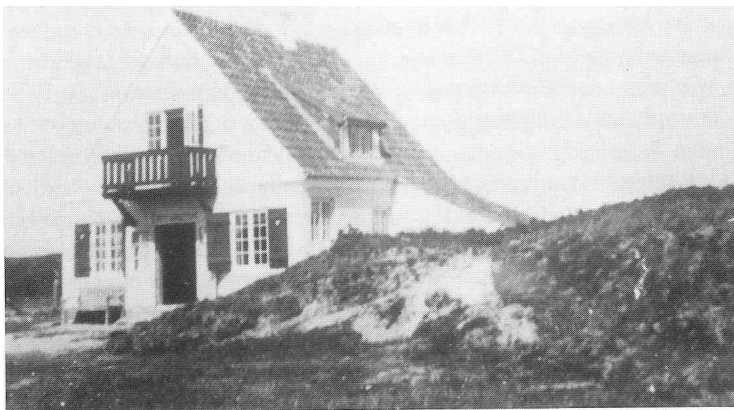
Mor boede med os drenge i Tisvilde i et par måneder om sommeren, da vi var små - og i hele skoleferien senere. Far klarede sig alene i byen, mens vores pige var hos os i Tisvilde, men hver lørdag aften kørte han på cykel fra Hillerød - til Tisvilde, hvor han ankom ved 7-8 tiden om aftenen (man arbejdede længe om lørdagen dengang) - og hvis det var godt vejr, modtog vi ham med udendørs aftensmad ved et fast træbord, som han tillige med en træbænk havde stillet op på husets køkkenside op langs flyvesandsklitten, som vi kaldte »Volden«. Køkkendøren var en halvdør, altså delt.

Huset havde en opholdsstue med trappe op til de to soveværelser ovenpå, hvor

far havde lavet allover og møbler i Louis Seize stil. Fra køkkenet førte en dør ind til et usselt pigeværelse, ca. 2 x 3 m, efterhånden meget mørkt på grund af en kraftig hasselbusk udenfor. Tjenestepiger var en selvfølge dengang, og de vekslende piger ridsede deres navne i en af de små ruder. En tredje dør førte ind til »Huggehuset«, som lå et trappetrin ned, og hvor dels optændingsbrænde, dels madvarer opbevarede.

I køkkengulvet var der en lem, som førte ned til en lille kælder, hvor madvarer gemte sig under fluenet. Man kunne ikke stå oprejst i denne kælder og trappen demed var ubehagelig, men mor elskede den og foer adræt op og ned, selv da hun blev gammel. Hvis det blev meget varmt i vejret, anvendtes brønden som opbevaringssted for madvarer. De blev anbragt i spanden og forsigtigt hejst ned i sikker afstand fra vandoverfladen. Jeg husker dog engang da en ubetænksom sjæl, der skulle hente vand, lod spanden rutsche ned - og stegen, der havde ligget i spanden blev demede. Vor kære nabo, murer Pedersen fik den dog fisket op med en krog på en snor. Da rødgrøden engang gik samme vej, kunne den ikke reddes.

I min barndom var der lopper hver sommer i Tisvilde. Det var altid min bror og mig, der blev bidt, og det gav urolig søvn og om morgenen sad vi i natskjorter og kradsede os. En morgen gik loppejagten ind! Mor hældte vand i et vandfad, der blev anbragt strategisk rigtigt på et natbord. De hvide natskjorter med den smalle røde maskinbroderede kant blev forsigtigt trukket af den lille forkradsede krop med de røde loppestik, og skjorten blev rystet over lagenet. Ofte dryssede et lille sort punkt ned i sengen, og så gik mor behændigt igang og jog lopperne i, zig-zag-hop hen mod vandfadet, hvor den i sit sidste spring endte sprællende midt i vandets ringe og led en forsmædelig druknedød. Det var kun et par eller tre lopper, der plagede os hvert år, og når de var fundet og druknet i løbet af en eller flere jagtdage, holdt pinen op. Men efter nogle års forløb forsvandt lopperne. Man sagde, at der havde været loppepest, hvorde alle var døde af diarrhoe.

Den sydvendte facade med »Volden».

Køkkensiden og brønden.

Husførelsen gik i faste rammer. De handlende - mælkemand, bager og slagter - kørte rundt med deres varer i hestevogne. Jeg husker den lille hvide slagtervogn, hvis bagende kunne åbnes, så en klap dannede bord og en klap halvtag, og slagteren, der stod med sit engang hvide forklæde og skar kød ud. Mælkemanden kom dagligt, og som små drenge fik vi lov at klatre op og sidde på bukken op til landevæjen, mens mælkedrengen hang grinende bag på vognen eller satte sig oven på taget. Ud gennem vognens låger ragede blanke messinghaner, hvorfra man tappede sødmælk og kæmemælk i de kander, vi kom med. Mælkemanden hentede mælken om morgenen kl. 5.30 på Orby mejeri - og som større drenge tog vi af og til tidligt om morgenen op på mejeriet og så det arbejde.

Mor stod for indkøbene, der foruden hos de handlendes vogne blev foretaget i butikker i Lejet. Grønhandleren boede i en kælder, en stor og venlig kone. Fisker Gudmandsen havde sin lille fiskebutik »Westa« næsten nede ved de gamle fiskerhuse lidt før stranden. Det var udmærkede ting man fik. Gamle Gudmandsen gik altid i ulden skippetrøje og sort vest og et par sorte tykke bukser, som foldede om hans lille sammensunkne skikkelse - altid samme påklædning - selv den varmeste sommerdag.

Vores tjenestepige klarede det huslige, den daglige rengøring, madlavning og opvask - men min bror og jeg havde også pligter. Hver dag skulle hver af os trække 7 spånede vand op af brønden. Desuden skulle vi 1 gang om ugen tømme lokumspanden, som blev gravet ned omme bag volden på et særligt markeret område - langt væk fra brønden. Vore bekendte abonnere på »WC-Pedersen«, en mager gammel mand med gul-hvidt overskæg, som boede i et lille hus i Tibirke Lunde og som tømte lokummer for sommergæster.

Køkkenaffaldet blev kastet i »Kulen«, en cementeret grube mellem birkene

bag volden, med dobbelt grønmalet trælag. Når kulan var fuld, ca. hvert andet år, blev den tømt af en vognmand.

En gang hver sommer havde vi storvask. Hele familien kom da i sving fra tidlig morgen. Dagen i forvejen var høvlebænken skruet løs og sammen med værktøj fjernet fra værkstedet, og der blev tændt op under gruekedlen. Den dag skulle der trækkes masser af vand op. Vores pige stod med vaskebrættet i en balje på en taburet og gnubbede, så sæbeskummet stod op ad armene. Mor gik og ordnede tøjet - og efter hver vask og skylning med »blånelse«, blev det hængt til tørre på lange snore, der spændtes ud mellem væggen over værkstedet og et redskabsskur - eller lagt på lyngen på volden.

Når det var tørt nok skulle det rulles. Vi havde en stor rulle med trævalser, der med fjedertryk kunne spændes mere eller mindre sammen - og som store drenge var det vores opgave at dreje rullen, mens mor stoppede i. Far hjalp altid med ophængning af tøj til tørre - dingere venligt, men bestemt, af mor.

Brøndvandet smagte herligt - men engang var der en død rotte i spanden. Det grønmaledede træbrøndhus var rådnet nede ved jorden, og rotten var købt gennem et hul og styrtet ned. Hele den sommer kogte vi alt vand til madlavning - »rottevandet« som vi kaldte det - og derpå blev der bygget et muret brøndhus af store sten.

Da jembanen - vistnok 1923 - blev ført til Tisvilde, benyttede vi huset også i påske- og oktoberferie. Denne efterårsferie havde sin særlige stemning med de mørke aftener, stjernerne på himlen, hvor vi kunne udpege stjernebillederne, højtlesning, eller får, der fortalte, mens vi i mørket sad foran pejseilden i den røde stue.

Da vi byggede hus i 1918, var der kun få badehuse på stranden. Der var enkelte private, bl.a. havde professor Krabbe et badehus, som vi i begyndelsen lånte, men ellers stod der ti grønmaledede og nummererede badehuse, som fisker Henriksen lejede ud til de mærkelige byboere, der fandt en fornøjelse i at få vand på kroppen. Mor snakkede ofte med ham, når hun så ham stå ved stranden med overskæg og pibe i munden. Han havde nemlig i sine unge dage været orlogsgast på »Hvidbjørnen«, som førtes af min bedstefar, da han var marineløjtnant, og Henriksen var med på det dramatiske togt i Grønland, da »Hvidbjørnen« blev skuet ned af isen.

Turen til stranden skete i vores barndom oftest til fods - med legevogn til de mindste, men senere gerne på cykel. Soms små badede vi i »Bømevandet«, dvs. til højre for mølen, hvor vandet var smult og der var lavt og sandbund. Der kunne dog ofte være en lidt ufrisk lugt måske fordi fiskerne smed døde fisk og indmød ud i strandkanten, når de, efter at have landet deres fangst om morgenen, rensede fisken. Vi syntes i hvert fald, at vandet var bedre i »Menneskevandet« til venstre for mølen, hvor det hurtigere blev dybt, og så snart vi var store nok og gode til at svømme, badede vi altid her - og svømmede som regel ud til revlen. At ligge og dase i sandet har aldrig interesseret os.

Til tider badede vi fra Brantebjerg eller »Verdens end«, hvor vand og strand

var endnu bedre. Her mødte vi ofte »Bakkefolket«, dvs. dem, der boede i Tibirke Bakker og som cyklede gennem skoven til Brantøbjerg-stranden. Vi havde gode venner i Bakkerne med børn på vores alder, som vi legede heligt med - og der var altid store skiver landbød med puddersukker og saftvand nok til, at vi også fik noget efter badet. Jeg tror aldrig, at vi selv havde mad med til stranden.

Vi elskede at træve i skoven - både omsommeren og i småferierne - og kendte alle veje og stier. Far var en fortræffelig fortæller, var meget historisk interesseret og vi var altid underholdt af at høre ham fortælle eller synge viser. Mor var meget interesseret i, at skovturene gav materielt udbytte, så hindbærplukning og kantereljagt var naturlige led i turene.

Tæt ved vores hjem havde min bror og jeg udvalgte klætræer, som vi morede os med i de små afstikkere, som vi foretog alene i skovbrynet. Men vi blev jo også sendt ærinder. Ofte til Christian Hansen, der boede skråt over hovedvejen, når vi kom op ad Hegnsvej. Han var parcellist og hans rare kone gav os æg og grøntsager ved den blåmalede køkkendør. Æg fik vi også fra saddelmageren i Tisvilde By i svinget før kroen. Spændende var det at gå med far til snedker Poulsen, når der skulle købes træ til et forestående arbejde - og allerbedst at komme med i smedien på Godhavn, når noget skulle laves hos den meget tiltalende smedemester, som tilsyneladende havde et fantastisk tag på at vejlede Godhavndrengene i smedehåndværket. Det var en rigtig smedie, hvor gnisterne flog fra essen, hvor en dreng var bælgræder og hvor hammerslagene lød over det glødende jern.

Ellers kom vi sjældent til Tisvilde By - kun en gang hver sommer, når vi skulle klippes. Der var et hvidkalket hus, hvor der i tre felter under vinduerne stod med sort maling: BARBER - FRISØR - CYKLEREPARATØR. Efter at mor første gang havde været der med os, gav hun os altid vores egen kam med, hvilket den kombinerede frisør og cyklereparatør blev meget stødt over.

En sjælden gang var vi hos skradderen, der også var degn og som boede lige før kastaniealleen ved Sandflugtsmonumentet, som vi altid kaldte »Pyramiden«.

»Kildeblokken« stod under sin spidse tagoverbygning overfor den gamle, nu nedbrændte, Fogedgård, der hvor vejen går af til Vejby. Et par huse ud ad denne vej lå hestelagterens hus. Bagerkusken fortalte os, hvordan hans heste, når de passerede huset, blev vilde i øjnene og i et spring kastede sig over i modsatte vejside og satte i galop, så han af al magt måtte stramme tømmerne, så de ikke løb løbsk. Han sagde at det var fordi de engang havde hørt en hests døds skrig fra slagterens hus.

Som børn var vi til tider nede på Stuebjerggård. Ejeren, der var bamløs, var meget bømekær og han lod os altid se dyrene og hvad vi ellers havde lyst til. Jeg husker, at jeg overværede en griseslagtingmen det var før meget før mit barnehjerte. Da grisen var hængt op i de sammensurrede bagben og den lange kniv stukket i siden af dens hals, hvor blodet fossede ud i en spand ned over armen på den pige, der piskede i spanden, for at samle fibrinen, mens dyret skreg højt og hvinede - så løb jeg hjem så rask jeg kunne. Og jeg kan stadig fremmane

hele sceneriet og høreskrigene.

Både komfuret og brændeovnen skulle fødes. Far købte brænde i skoven og vi hjalp ham med at save og kløve - det sidste var ligefrem en yndet sport. Det lange græs skulle også slås forår og efterår, og far lærte os som 12-13 årige at bruge le - noget jeg har lært mine drenge og stadig selv gør i Tisvilde.

Middagsmaden spiste vi oftest indendørs, men på stille og solrige aftener, spiste vi dog ude ved det grønne bord langs volden på køkkensiden - men da var det næsten altid kold aftensmad. Om aftenen gik vi ofte til solnedgang på Hotelbakken, eller vi sad på verandaen mod nord-vest, hvorfra der i min tidlige barndom var fri udsigt ned til Hartmanns høje træer på Nordhusvej - så sad vi der og snakkede eller sang Fredmans Epistler til mørket faldt på.

Til føds var det den nærmeste vej til vandet tværs over grundene ned til Nordhusvej, derpå forbi Nordhuset, hvor skovløberens hest, »Vims«, stod og stak sin bløde mule frem gennem et rudeløst staldvindue, så man kunne stryge den over mulen.

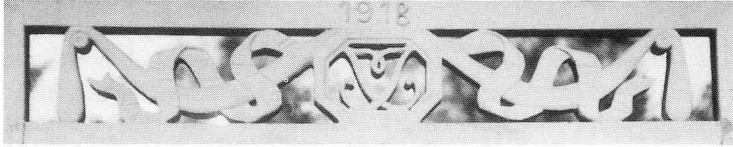
Tiden gik, nye huse blev bygget, også omkring vores hus og en sommer fortalte mor, at overlæge Harpøth's hus »Firkløver«, der lå lige over for vores, den sommer (1934) skulle lejes ud til en familie Malm, som hun kendte lidt til. Der var nogle piger, som hun ville invitere over - det var passende selskab for os. Da vi kendte mors fortvivlede tilbøjelighed til at bringe os sammen med »pæne« bøm fra »pæne« hjem, vrængede vi på forhånd ad disse os ubekendte, men utvivlsomt skrækeligt kedelige pigebørn, som vi skulle trækkes med. Pigene var 15, 18, 20 og 22 år - de to ældste var klart for gamle til os, der var 18 og 16, og det var derfor de to yngste, der blev inviteret over. Min bror og jeg kendte faktisk intet til piger. Vi gik selvfølgelig i drengeskole og havde kun stødt på vore kusiner, men det var jo ikke sådan rigtige piger. Piger var for os noget fjernt, urørligt og ætærisk, som vi slet ikke vidste, hvad man skulle gøre med.

De første kontakter var højst formelle. Vi var naturligvis »De's« og sagde »frøken Vibeke« og »frøken Elsebeth« - men efterhånden fandt vi melodien - og blev »Du's«. Vi var betagede og begejstrede. Som oftest spillede vi bridge ved fars klubbord i »Den røde stue«, hvor traktementet bestod af »Patria« (dansk Vermouth) og »Kattetunger« men vi spillede også ivrigt »Tennikoit« på plænen, gik ture og i vandetog kunne dårligt løsrive os. Dette blev indledningen til et livsvarigt venskab mellem vores forældre og pigernes forældre - og i 1944 til ægteskab mellem den yngste af pigerne, Elsebeth, og mig - og det holder endnu efter yderligere 48 år med Tisvildehuset.

I 1956 døde min far, og hans urne blev nedsat i vores gravsted på Tibirke Kirkegård. Det ligger under en stor rødbøg tæt ved kirken med dejlig udsigt over markerne, Ellemøsen og Ramløse. I graven ved siden af lå allerede snedker Poulsen, som far havde haft så megen træsnak med gennem mange år og som han godt kunne lide - det var egentlig en hyggelig tanke. I 1967 døde min mor dagen før sin 83 års fødselsdag ude i Tisvilde, og hun blev begravet fra Tibirke Kirke.

VEJBY-TIBIRKE ÅRBOG 1992

4 generationer har nu glædet sig over Tisvildehuset. Det er nu vore 5 børnebørn, som vi bygger sandlotte og boldbaner med ved stranden og som kurer på halen ned af volden - og vi håber engang at blive gravlagt på Tibirke Kirkegård - det vil altid være et smukt mål for en skovtur.

Over hoveddøren er bygherrens billedskærerarbejde bevaret.